

Pikovska T.V. EVOLUTION OF THE COMMUNIST PARTY PROGRAM IN ZAKARPATTYA IN 1920-1938.

The article studies the program evolution of one of the most popular parties in Zakarpattya during the period of its entry to the First Czech Republic. Particularly, considerable attention was focused on the attitude of communists to the national problem which was one of the crucial political problems at that time.

It has been elucidated the importance of influence from Moscow and Communist international on the program principles formation of the CPC, in particular on its transfer on the pro-ukrainian positions. It has been determined the activity peculiarities of the CPC and its attempts to find allies among other political forces.

Keywords: Communist party of Czechoslovakia, Communist ideology, National question, Political program, Foreign policy, Domestic policy, Evolution of the political program.

УДК 94(460): 323.28: 321.7

В.Ю. Годлевська

ПРОБЛЕМА БАСКСЬКОГО ТЕРОРИЗМУ В ПЕРІОД ПРАВЛІННЯ ІСПАНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РОБІТНИЧОЇ ПАРТІЇ (1982-1996 РР.)

У статті досліджується проблема баскського тероризму на етапі консолідації демократичного режиму в Іспанії в період правління Іспанської соціалістичної робочої партії (1982-1996 рр.). Автор виділяє основні причини прояву баскського тероризму, основну з яких вбачає в прагненні басків створити незалежну Баскську державу. Зазначається, що тероризм ETA став найбільшою перешкодою на шляху консолідації демократії і одночасно зміцнення авторитету ІСРП як правлячої партії. Зроблена спроба прослідкувати основні напрямки пошуку ефективних методів боротьби проти баскського екстремізму.

Ключові слова: баски, тероризм, соціалістична робітничка партія Іспанії.

Одним з осередків спалахів етнонаціоналізму в Європі є відома під назвою Країна Басків історична область, розташована в межах двох суверенних держав – Іспанії та Франції. Нація, яка визначає себе як «Еускал Герріа» («баскський народ»), протягом багатьох років за допомогою як мирних, так і силових засобів веде боротьбу за своє політичне самовизначення та створення власної незалежної держави.

Евристична цінність даної статті полягає у спробі прослідкувати основні напрямки пошуку ефективних методів боротьби проти баскського екстремізму в період консолідації демократії в іспанському суспільстві в період правління Іспанської соціалістичної робітничої партії (ІСРП).

Серед останніх ґрунтовних досліджень зазначеної проблеми варто виділити праці іспанського науковця І. Санчеса-Куенка, російських науковців Г. Волкової, Н. Анікеєвої, Е. Черкасової, Ландбасо Ангуло А., А. Коновалова. Науковці зазначають, що баскський націоналізм має глибоке історичне коріння, а тероризм є проявом екстремістських настроїв націоналістичних угруповань [1-7].

Найбільших змін ідеологія націоналізму народу басків зазнала в часи правління генерала Франко (1939-1975). За екстремальних умов, коли консервативний, поміркований регіональний уряд виявився неспроможним протидіяти централістській політиці Франко, відбулася стрімка радикалізація ідей баскського націоналізму: на базі студентських молодіжних груп опору на початку 1960-х років сформувалась екстремістська націоналістична організація ETA (скорочено від баскського – Еускаді та свобода), метою якої є створення незалежної Баскської держави.

Демократизація Іспанії, що почалась після смерті Ф.Франко, ознаменувало собою істотні зміни в політиці Мадрида щодо басків, результатом яких було прийняття нової демократичної конституції Іспанії (1978 р.), яка, хоч і ґрунтується на «неподільній єдності іспанської нації, спільній та соборній батьківщині для всіх іспанців», однак гарантує «право на самоврядування національностей та регіонів, які є складовою іспанської нації, та солідарність між ними», та Статуту автономії Країни Басків (1979 р.), який закріпив за нею як «історичною національністю Іспанії» високий рівень автономних прав.

З переходом до демократії ЕТА не захотіла й (або) не зуміла відшукати гідне місце в новій політичній системі суспільства. Вона вважала за краще добиватися своєї головної мети – проголошення незалежної «Великої Басконії» – терористичними методами. Подібна «діяльність» не тільки зумовлювала перманентну напруженість в суспільстві, але й вимагала адекватної реакції з боку держави, передусім її силових структур.

Напередодні загальних виборів у жовтні 1982 р. ІСРП у своїй передвиборчій програмі висунула як одне з головних завдань «ізоляцію баскських екстремістів». Після перемоги ІСРП на парламентських виборах міністр внутрішніх справ Х. Барріонуево оголосив про розгортання антитерористичної роботи. Її основні напрями передбачали, по-перше, об'єднання всіх демократичних сил країни в антитерористичний блок. По-друге, підвищення ефективності поліцейських дій з додаванням до розшукових і оперативних заходів превентивного й інформаційного характеру, що активно застосовувалися. По-третє, зміцнення міжнародної співпраці, насамперед із Францією, для боротьби з тилковими підрозділами ЕТА на півдні цієї країни. По-четверте, застосування політики соціальної реабілітації відносно амністованих або етарівців, що відбули термін покарання [6, с. 122].

У 70-80-і роки основним об'єктом замахів бойовиків були представники армії і сил безпеки. Їх головні позиції в цьому трагічному переліку не випадкові. По-перше, в очах ЕТА поліція і армія втілюють сили, що окупувають Країну Басків. По-друге, вбивства військових і поліцейських – виклик терористів державі і її монополії на насильство. Немає кращого доказу, що держава втратила цю монополію, ніж систематичні напади на сили правопорядку. Нарешті, існує важливий символічний момент: атаки проти поліції й військових дозволяють терористам створювати у громадськості враження, що їх дії – не тероризм, а складова частина війни між двома «арміями», іспанської і «баскської» [1, с. 110].

Наприкінці 80-х років бойовики дійшли висновку, що втрати держави у війні на виснаження і, отже, ефективність їх дій зростуть, якщо заходи будуть спрямовані проти політиків, які несуть відповідальність «за окупацію Країни Басків». Ця ідея вперше була озвучена ще в 1979-1980 рр. політико-військовою ЕТА, що боролася проти владної тоді партії Союзу демократичного центру (СДЦ). В одному з бюлетенів військової ЕТА наголошувалося: «Озброєне зіткнення не ставить за мету розгром супротивника, бо це утопічно. Йдеться про те, щоб змусити супротивника до тривалої боротьби на фізичне і психологічне виснаження, яка примусить його піти з нашої території» [1, с. 106].

Терористичні дії із сторони ЕТА призвели до появи законодавчих актів, спрямованих на створення правової бази для протидії тероризму в різних його проявах. Так ще 1 грудня 1980 р. був прийнятий Органічний закон із боротьби з тероризмом № 11/1980. Закон наділяв правоохоронні органи правом за певних обставин продовжувати затримання підозрюваних осіб без пред'явлення їм звинувачення на термін, що перевищує 72 години; проводити прослуховування телефонних розмов і обшук в приміщеннях без санкції прокурора. Органічний закон № 9/1984 від 26 грудня 1984 р. ще більш посилював покарання за тероризм. Зокрема, поліції дозволялося проводити превентивні арешти, утримувати заарештованих під вартою до 10 діб і закривати органи ЗМІ зі звинувачення в «апології тероризму». Цей закон одержав неоднозначну оцінку громадської думки, що розцінила низку найбільш «драконівських» положень як непропорційне використання сили відносно екстремістів [9]. Тому рішенням Конституційного суду від 16 грудня 1987 р. окремі статті Органічного закону № 9/1984 були визнані такими, що суперечать Конституції. Королівські укази від 24 січня 1986 р., 7 грудня 1990 р., 10 липня 1992 р. регулювали соціальне забезпечення щодо тих, які певною мірою постраждали від актів терору [11; 13; 14; 15]. Проведені в 1988 р. і в 1995 р. реформи кримінального законодавства сприяли подальшому вдосконаленню іспанського правосуддя відносно тероризму [12; 16; 6, с. 123].

У 1992-1993 рр. держава нанесла ЕТА низку істотних ударів. Початком став арешт 29 березня 1992 р. у французькому містечку Бідарт керівництва організації в особі трьох лідерів. Після захоплення керівників до рук поліції потрапили документи, що дозволили провести численні арешти членів організації і зруйнувати значну частину її інфраструктури, зокрема, фабрику із виробництва зброї і вибухових речовин.

Демократичні сили іспанського суспільства неодноразово робили спроби створення широких об'єднань, здатних в рамках правової держави протидіяти тероризму. Прикладом можуть слугувати Мадридська угода щодо тероризму (5 листопада 1987 р.) та пакт Ахурія Енеа (12 січня 1988 р.). Зазначені угоди підписувалися представниками провідних

загальнонаціональних і регіональних партій різноманітного політичного спектру, включаючи помірних баскських націоналістів. Вони мали кілька цілей. По-перше, розглянути можливість початку переговорів з екстремістами, але тільки в тому випадку, якщо вони нададуть неспростовні докази готовності скласти зброю й відмовитися від терору як методу досягнення політичної мети. По-друге, у разі початку таких переговорів обмежити порядок денний тільки питаннями, пов'язаними із існуючим станом проблеми або майбутньою долею членів ЕТА (амністія, повернення з еміграції, соціальні гарантії. По-третє, заручитись міжнародною підтримкою та залучити світову спільноту до вирішення проблеми тероризму. Учасників пактування об'єднувало щире прагнення викоренити тероризм, проте тактичні схеми, що пропонувалися, зокрема, у пакті Ахурія Енеа, були неоднозначними, а у низці випадків взаємовиключними. Ця обставина була однією з головних причин розвалу Пакту [17; 18; 6, с. 122].

У ході війни на виснаження відбувалися не тільки вбивства й затримання терористів поліцією. Між державою та ЕТА мали місце численні контакти, діалоги, переговори. За допомогою контактів робиться спроба досягти перемир'я або негласного припинення терористичних дій. Перемир'я було необхідним для заспокоєння суспільства, що страждало від терору. За логікою властей, суспільний спокій повинен був вплинути на електоральні результати. І ще одне міркування на користь перемир'я: чим довше ЕТА утримувалася б від терору, тим менше у неї було б можливостей для об'єднання радикально-націоналістичних сил, що групувалися навколо неї і гарантували її виживання.

Перші контакти між владою та ЕТА мали місце в наприкінці 1976-1978 рр. Обговорювалися проблеми амністії й можливість перемир'я. Надалі взаємодія розвивалася в пульсуючому режимі: то припиняючись, то поновлюючись. З 1984 по 1994 рр. контакти мали місце постійно, практично без перерв. Показово, що контакти, як правило, не афішувалися сторонами. Іспанський уряд називає свої контакти з ЕТА «вимірюванням температури». Йдеться про те, щоб переконатися, чи готова ЕТА до припинення озброєної боротьби в обмін на поступки в плані пом'якшення покарання [1, с. 113].

Найбільш серйозна спроба досягти певного результату була зроблена в Алжирі в листопаді 1986-квітні 1989 р. Уряд ІСРП не випадково вступив в переговори з ЕТА саме в цей час. Ефективність антитерористичної діяльності помітно зростає. Іспанські сили безпеки, почавши діяти в координації з французькими колегами, позбавили ЕТА минулих можливостей безкарно діяти на території цієї країни. Була арештована велика частина представників організації. Уряд ІСРП визнав, що ситуація сприятлива для початку переговорів, які повинні завершитися позитивно – капітуляцією ЕТА. Переговори в Алжирі склалися з двох фаз. У першій (листопад 1986-лютий 1988 рр.) перемир'я не оголошувалося. У ході другої фази перемир'я оголошувалося двічі й відбулося шість офіційних зустрічей представників ЕТА і уряду. В загальному переговори не принесли результатів. 4 квітня 1989 р. ЕТА оголосила кінець перемир'я. На відміну від ІСРП, Народна партія, прийшовши в 1996 р. до влади, припинила всі контакти з ЕТА [1, с. 114].

У боротьбі з тероризмом іспанська влада вдавалася до різноманітних методів – від законних, тобто повністю відповідних правовим нормам, до так званих «брудних», що далеко виходять за рамки правової держави. Ще у середині 70-х років в іспанській і у французькій частинах Країни Басків з'явилися підпільні праворадикальні угруповання з метою протиставити насильству ЕТА своє насильство. Найчастіше вони були ретельно законспірованими групами, у складі яких діяли екстремістськи налаштовані агенти поліції або спецслужб. Терор ЕТА породжував не менш злочинний антитерор [6, с. 123].

Найбільш серйозним політичним «прорахунком» уряду Ф. Гонсалеса стала «брудна війна», розв'язана окремими керівниками поліцейських служб Іспанії на території Франції. Для ведення «війни» були створені ретельно законспіровані осередки поліцейських або цивільних гвардійців, відомі як ГАЛ – Групи антитерористичного звільнення. За час свого існування з 1983 по 1987 р. групи зробили 27 вбивств (у ряді випадків жертвами ГАЛ стали люди, що не мали ніякого відношення до ЕТА). Судові викриття і скандал у справі ГАЛ негативно відобразилися на престижі уряду Ф. Гонсалеса.

Щодо діяльності ГАЛ дотепер немає повної ясності, оскільки йдеться про підпільну структуру, ядро якої складало «ідейні борці» проти баскського екстремізму, що володіли знаннями, досвідом, а також певними організаційно-технічними й фінансовими можливостями. Подальші події показали, що незалежно від кінцевої мети, яку переслідували натхненники або

.....
мимовільні покровителі діяльності ГАЛ, «брудна війна» проти ЕТА обернулася для уряду соціалістів падінням авторитету [6, с. 124]. Ідеологи баскського екстремізму знайшли в злочинах ГАЛ підтвердження своєї теорії «симетричного насильства»: якщо уряд Іспанії, який поневолив нас, використовує проти патріотів не тільки армію, суди і поліцію, але і вбивць ГАЛ, то, природно, і ми є борцями за незалежність і свободу Басконії, а значить, маємо повне право дати гідну відповідь окупантам з використанням всіх доступних засобів, включаючи «революційний терор» ЕТА [6, с. 124, 125].

Водночас іспанському керівництву, яке об'єктивно оцінювало можливості, що були в його розпорядженні, важко було запропонувати ефективний метод боротьби проти баскського екстремізму. Було очевидним, що ні остаточна поразка, ні саморозпуск ЕТА не стануть причинами зникнення радикального баскського націоналізму. Проте ЕТА не змогла досягти своєї мети через низку чинників. По-перше, їй завадили успіхи поліції й цивільної гвардії, які надзвичайно ослабили позиції терористів. По-друге, чималу роль зіграли судові переслідування членів ЕТА. По-третє, важливу роль в поразці ЕТА зіграли масові протести проти тероризму. У 90-х рр. масові маніфестації проти вбивств, диверсій і викрадань набули постійного характеру [1, с. 115].

По суті, тероризм ЕТА став найбільшою перешкодою на шляху консолідації демократії і одночасно зміцнення авторитету ІСРП як правлячої партії. Уряд соціалістів намагався приборкати тероризм, використовуючи спеціальні підрозділи, операції яких часто супроводжувалися перевищенням повноважень. Зрештою, це призвело до низки ексцесів і політичних скандалів, що підірвали репутацію ІСРП в очах електорату. Як наслідок, у процесі протистояння терористам нагніталися незадоволеність і недовір'я, що обмежували перспективи соціалістів на збереження влади.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Современная Испания: Реф. сб. / [Сост., автор введения и рефер. Хенкин С.М.]. – М.: ИНИОН РАН, 2003. – 144 с.
2. Аникеева Н. Испания против терроризма // Современная Европа. – 2005. – № 3. – С. 63-74.
3. Волкова Г.И. Истоки и современные реальности баскского терроризма // Терроризм в современном мире: истоки, сущность, направления, угрозы. М.: Ин-т социологии РАН, 2003. – 358 с.
4. Волкова Г.И. Испания: демократия vs терроризм // Космополис. 2003. №1(3). – С.77-79.
5. Волкова Г.И. Баскский терроризм и политика регионального автономизма в Испании // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – №2. – С. 93-97.
6. Политическая история Испании XX века: Учеб. Пособие / Г.И.Волкова, А.В. Дементьев. – М.: Высш. школа, 2005. – (XX век. Политическая история мира). – 191 с.
7. Черкасова Е. Страна басков: терроризм и борьба за самоопределение // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – №10. – С. 47-56.
8. Ландбасо Ангуло А., Коновалов А. Терроризм и этнополитические конфликты. Книга 1. Из истории басков. М.: Огни ТД. – 2004. – 384 с.
9. Ley Organica 9/1984, de 26 de diciembre, contra la actuacion de bandas armadas y elementos terroristas y de desarrollo del articulo 55.2 de la Constitucion// BOE. - Jefatura del Estado. – 3.01.1985. – № 3. P. 70 – 72.
10. Orden de 23 de octubre de 1984 por la que se desarrolla el real decreto 1781/1984, de 26 de septiembre, de retribuciones de los miembros de las fuerzas y cuerpos de seguridad en lo que respecta a la guardia civil y a la politica nacional// BOE. – Ministerio del Interior. – 25.10.1984. – № 256. – P. 30953 – 30956.
11. Real decreto 336/1986, de 24 de enero, por el que se regulan las indemnizaciones a las victimas de bandas armadas y elementos terroristas // BOE.- Presidencia del Gobierno. – 19.2.1986. – № 43 – P. 6482.
12. Ley organica 3/1988, de 25 de mayo, de reforma del Codigo Penal // BOE. Jefatura del Estado. – 26.05.1988. – № 126. P. 16159.
13. Real decreto 1576/1990, de 7 de diciembre, por el que se regula la concesion en el sistema de la seguridad social de pensiones extraordinarias motivadas por actos de terrorismo// BOE. - Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. – de 8/12/1990. – № 294. – P. 36436 – 36437.
14. Real decreto 851/1992, de 10 de julio, por el que se regulan determinadas pensiones extraordinarias causadas por actos de terrorismo // BOE. - Ministerio de Economía y Hacienda. – 1/8/1992. - №184. – P. 26982 – 26985.
15. Real decreto 673/1992, de 19 de junio, por el que se regulan los resarcimientos por dacos victimas de bandas armadas y elementos terroristas // BOE. – Ministerio del Interior. - 30/6/1992. – № 156. – p. 22235 – 22238.
16. Ley Organica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal // BOE. – Jefatura del Estado. – 24.11.1995. – № 281. – P. 33987 – 34058.

17. <http://www.filosofia.org/his/h1988ae.htm>.

18. <http://www.filosofia.org/his/h1987te.htm>.

Годлевская В.Ю. ПРОБЛЕМА БАСКСКОГО ТЕРРОРИЗМА В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ ИСПАНСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (1982-1996 ГГ.).

В статье исследуется проблема баскского терроризма на этапе консолидации демократического режима в Испании в период правления Испанской социалистической рабочей партии (1982-1996 гг.). Автор выделяет основные причины проявления баскского терроризма, основную из которых как и видит в стремлении басков создать независимое Баскское государство. Отмечается, что терроризм ЭТА стал наибольшим препятствием на пути консолидации демократии и одновременно укрепление авторитета ИСПП как правящей партии. Сделана попытка проследить основные направления поиска эффективных методов борьбы против баскского экстремизма.

Ключові слова: баски, тероризм, соціалістическая робітничка партія Іспанії.

Hodlevska V.Yr. PROBLEM OF BASQUE TERRORISM IN THE PERIOD OF RULE OF SPANISH SOCIALISTIC WORKING PARTY (1982-1996).

In the article the problem of basque terrorism is explored on the stage of consolidation of the democratic regime in Spain in the period of rule of Spanish socialistic working party (1982-1996). An author selects the principal reasons of display of basque terrorism, basic of which author mainsmain in aspiration of Basques to create the independent Basque state. Terrorism of ETA became most obstacle on the way of consolidation of democracy and strengthening of authority of Spanish socialistic working party as ruling party. An author does an attempt to trace basicmain directions of searching effective methods of fightwrestling against basque extremism.

Keywords: Basques, terrorism, the Social Labor Party of Spain.

УДК 94 (450): «327»

О.О. Кукотенко

ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ІТАЛІЇ В РЕГІОНІ БЛИЗЬКОГО СХОДУ Й СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я У ПОСТЫПОЛЯРНИЙ ПЕРІОД

У статті розкриваються зовнішньополітичні пріоритети уряду Італії щодо Близького Сходу та Середземномор'я. Окреслюються взаємовідносини Італійської Республіки з основними державами цих регіонів. Автором аналізується участь Риму у спробах розв'язання конфліктних ситуацій на Близькому Сході.

Ключові слова: Близький Схід, Середземномор'є, зовнішньополітичний курс, багатостороння дипломатія, військова присутність, посередник, миротворча місія, переговори, міждержавний діалог, міграційні потоки.

Наприкінці ХХ століття Італія намагалась показати на найвищому політичному рівні, що її зовнішньополітична стратегія та менталітет піддається конструктивній перебудові, так само відбувалось переосмислення «італійського внеску» у світову політику. Італія прагнула підкреслити припинення курсу традиційної пасивності своєї зовнішньої політики, що впливало із перебування у фарватері НАТО, й акцентувати на її активності й самостійності.

Зовнішня політика, здійснювана Італією після завершення «холодної війни», характеризувалась також більшою активністю відносно реалізації вимог безпеки, відкритою чіткістю в умовах досягнення національних інтересів, більшою гнучкістю. Досягненню цих цілей значною мірою сприяло те, що італійський уряд володів нормами наступності, тобто послідовно розвивав досягнення минулої доби.

На рубежі ХХ-ХХІ сторіч в Італії здійснювалась перебудова політичної системи, пов'язана з переходом до Другої республіки та, відповідно, корективами зовнішньополітичного курсу. Зусилля італійської дипломатії в новому столітті були спрямовані на те, щоб вийти на міжнародну арену в ролі рушія, генератора безпеки, а не тільки її споживача – пасивного учасника блоків і угод. Фігурують у документах та виступах державних посадовців такі нові